
Gniezno, st. 12, gm. loco , woj. wielkopolskie, AZP 50-34/-

Informator Archeologiczny : badania 33, 136-137

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

poprzedzających badania w 1999 roku odkryto w Gilowie dużą liczbę zabytków, głównie żelaznych, świadczących silne związki mieszkańców grodu z Państwem Wielkomorawskim.

Badania prowadzono na trzech wykopach. W wykopie I, założonym w 1988 r. i corocznie rozszerzanym, którego fragment badany w 1999 r. oznaczono jako wykop I/99, odsłonięto zarys budynku 1/99. Obiekt ten oddalony był zaledwie 1,2 m od krawędzi wzgórza grodowego. Można sądzić, że tak bliskie sąsiedztwo obecnej krawędzi spowodowane jest oberwaniem się sąsiadującego niegdyś z budynkiem odcinka wału, podcinanego w tym miejscu przez nurt płynącego poniżej grodziska Piekielnego Potoku. Obiekt 1/99 w 1999 roku nie został przebadany w całości (co nastąpi w kolejnych sezonach). Budynek założono na planie owalu o osiach 4,6 i 3 m. Wzniesiono go w konstrukcji plecionkowej, z dolnymi partiami ścian podsypnymi kamieniami (wysokość suchego murku zachowała się do 17 cm). W wypełnisku budynku i w jego bezpośrednim sąsiedztwie odkryto kilka dalszych zabytków potwierdzających ożywione kontakty mieszkańców grodu z wielkomorawskim Południem.

W 1999 r. kontynuowano też badania w obrębie wykopu VIII, założonego rok wcześniej w pobliżu bramy grodowej (nr 1), prowadzącej z zewnątrz założenia na teren podgrodzia. Rozpoznana została konstrukcja wału przylegającego od strony północnej do przesmyku bramnego.

W centralnej części podgrodzia założono wykop sondażowy (1/99) o przebiegu wschód-zachód, długości 20 m i szerokości 1 m, w celu uchwycenia w tej części podgrodzia ewentualnych stref zasiedlenia. Dochodzi on od strony południowej do założonego w 1992 r. wykopu sondażowego 1/92. Na jednym z odcinków sondażu wystąpiła większa liczba ułamków ceramiki wczesnośredniowiecznej.

Wyniki badań zostały opublikowane w – K. Jaworski, M. Paternoga, *Badania nad umocnieniami grodu w Gilowie w latach 1999-2000*, „Śląskie Sprawozdania Archeologiczne”, t. 43:2001, s. 267-289.

Badania będą kontynuowane.

Głogów-Górka, st. 4, gm. *loco*, woj. dolnośląskie, A2P 68-20/115 – patrz: neolit

Głuponie, st. 6, pow. Nowy Tomyśl, woj. wielkopolskie, AZP 53-22/6 – patrz: młodszy okres przedrzymski – okres wpływów rzymskich

GNIEZNO, st. 12, gm. *loco*, woj. wielkopolskie, AZP 50-34/-

- osada (XI-XII w.)
- cmentarz (XII – 2. połowa XIII w.)
- klasztor późnośredniowieczny/nowożytny (2. połowa III w. – XIX w.)

Wyprzedzające, ratownicze badania wykopaliskowe prowadził mgr Tomasz Janiak (Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie). Finansował Urząd Miejski w Gnieźnie.

Badania przeprowadzono w związku z planowaną inwestycją uporządkowania terenu doliny dawnej rzeki Srawy w Gnieźnie (tzw. Dolina Pojednania), na posesji klasztoru oo. Franciszkanów oraz w sąsiadującej, wschodniej części posesji Sądu Rejonowego. Celem było zbadanie ewentualnych pozostałości klasztoru Sióstr Klarysek, zbudowanego w 2. połowie XIII w. (fundacji Przemysła II i bł. Jolanty) i rozebranego niemal doszczętnie przez Prusaków w 1875 roku. Najciekawsze wyniki badawcze uzyskano w trzech niewielkich wykopach usytuowanych na zachód od kościoła oo. Franciszkanów. Odsłonięto m.in. fundament wschodniej części gotyckiego, murowanego, piętrowego ganku z przejazdem, łączącego dawniej zabudowania klasztorne klarysek z ich oratorium, będącego obecnie nawą boczną kościoła. W obrębie fundamentów uchwycono fragment wnętrza parterowej części ganku z posadzką wyłożoną ceglami-palcówkami. Obiekt ten zbudowany został na terenie cmentarzyska szkieletowego, rzędowego, wielowarstwowego, datowanego na XII – 2. połowę XIII w. Zarejestrowano

fragmenty 4 grobów z pochówkami. Przy jednym z nich znaleziono pierścionek brązowy ze szklanym oczkiem – jedyny taki okaz z terenu Gniezna. Cmentarzysko prawdopodobnie nasunęło się na starszą osadę, datowaną na 2. połowę XI – XII w., po której zachowały się resztki obiektów i warstwy kulturowej. Bliżej północnej krawędzi Wzgórza Panieńskiego na głębokości około 2 m natrafiono na relikw fundamentu najstarszego skrzydła klasztoru Klarysek, usytuowanego na północny zachód od kościoła Franciszkanów. Zbudowany był on z kamieni polnych łączonych jedynie piaskiem gliniastym w wąskoprzestrzennym rowie fundamentowym. Od strony zachodniej znajdowała się piwnica, całkowicie zagruzowana materiałem rozbiórkowym. Znaleziono w nim m.in. fragmenty płytek posadzkowych, fragmenty nowożytnego polichromowanego tynku i ceramikę budowlaną.

GNIEZNO, st. 14, gm. *loco*, woj. wielkopolskie, AZP 50-34/-

- krypta Kaplicy Teodora Potockiego w Katedrze Gnieźnieńskiej

Badania archeologiczne o charakterze ratowniczym prowadził mgr Tomasz Janiak (Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie). Finansował Wielkopolski WKZ w Poznaniu. Stworzyły one wyjątkową okazję do weryfikacji relikw obiektów architektonicznych, na jakie natrafił w tym miejscu w okresie międzywojennym biskup Antoni Laubitz, znanych z jego lakonicznego sprawozdania. Wykopaliska objęły całą powierzchnię krypty, znajdującej się w obrębie katedry po jej północnej stronie, wynoszącą ponad 11 m².

W wyniku badań odkryto kilka obiektów architektonicznych pochodzących z okresu romańskiej katedry i jej gotyckiej przebudowy.

Niemal przez środek krypty biegł na linii północny wschód – południowy zachód kamienny fundament o zachowanych wymiarach: długości około 2,60 m i wysokości do około 0,80 m. Mniej więcej w połowie swojego przebiegu odchyłał się w kierunku północno-wschodnim, nie tworząc jednak zarysu półkola, stąd umiejscawianie tutaj rzekomej absydy jest bezpodstawne. Fundament zbudowany był z czterech zasadniczych warstw kamieni polnych, przy czym dwie górne łączone były zaprawą.

Obiekt został przecięty z jednej strony przez północną ścianę krypty, a z drugiej przez późnoromański grobowiec, usytuowany w narożniku południowo-zachodnim krypty. Sytuacja stratygraficzna pozwala więc wstępnie datować powyższy fundament ogólnie na okres funkcjonowania budowli romańskiej. Od zachodu omówionemu fundamentowi towarzyszyła luźna konstrukcja kamienna składająca się z rumoszu, interpretowanego jako destrukcja ściany kamiennej.

Grobowiec późnoromański, który przeciął zarówno fundament, jak i rumosz kamienny, miał ściany zbudowane z dużych ciosów granitowych, nadbudowanych pojedynczym rzędem mniejszych ciosów, tworzących wrąb na umieszczenie wierzchniej płyty grobowej. Nie zachowała się wschodnia ściana grobowca, zniszczonego w tym miejscu kolejnym obiektem architektonicznym, a mianowicie fundamentem zewnętrznej gotyckiej skarpy nawy północnej katedry, przebudowywanej w 2. połowie XIV wieku. Przypora ta, znajdująca się w narożniku południowo-wschodnim krypty, przecięła zarówno ów grobowiec, jak też częściowo romański fundament omówiony wyżej.

W luźnych warstwach ziemi eksplorowanych w krypcie znaleziono sporo zabytków pochodzących prawdopodobnie ze zniszczonej trumny datowanej na XVIII w., zawierającej pierwotnie pochówek w szatach pontyfikalnych. Pozyskano m.in. kilkanaście brązowych posrebrzanych guzów o karbowanej powierzchni, będących zewnętrzną ozdobą trumny, kilkanaście fragmentów ornatu przetykanego złotymi nićmi tworzącymi ornament roślinny, fragment ołowianego krzyża, gwoździe trumienne. W warstwie kulturowej znaleziono wczesnośredniowieczne szydło kościane i fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej.

Badania zakończono.